

Politieke debat over *dolce morte* weer opgelaaid

Doodsnood in Italië

Joost Visser

Adjunct-hoofdredacteur Joost Visser verbleef dit najaar drie maanden in Italië.

Hier gaat de discussie al over het recht op euthanasie als de oude dag ondraaglijk leeg is geworden. In Italië is zelfs het staken van zinloze medische handelingen nog omstreden.

Ook in Nederland was het nieuws. De Italiaanse regisseur Mario Monicelli (95) sprong op 29 november van de vijfde verdieping van het ziekenhuis waar hij voor prostaatkanker werd behandeld. Tijdens een herdenkingsbijeenkomst noemde president Giorgio Napolitano zijn daad 'een uiting van zijn sterke persoonlijkheid', een wilsbesluit 'dat we moeten respecteren'. Met de dood van Monicelli is ook het politieke debat over de *dolce morte* weer opgelaaid. Ziet de ene parlementariër alle aanleiding om weer over euthanasie te gaan nadenken, een ander roept *basta* tegen alle 'reclame' voor een liberale wetgeving.

Streng verboden

Al eerder leidden vormen van levensbeëindiging in Italië tot hevige debatten. In december 2006 stierf in Rome Piergiorgio Welby, vanwege spierdystrofie al jaren aan zijn bed gekluisterd en afhankelijk van beademing. Totdat hij niet verder wilde. 'De patiënt heeft hier recht op

zelfbeschikking en mag een behandeling weigeren', zegt Rossana Cecchi, arts en hoogleraar *medicina legale* aan de universiteit in Rome. 'Maar in dit geval was de patiënt afhankelijk van een arts om hem te

helpen. En een patiënt die sterft direct nadat de behandeling is beëindigd, dat is voor de meeste artsen te emotioneel.'

Uiteindelijk vond Welby een arts uit Noord-Italië bereid. Deze reisde honderden kilometers naar Rome, sprak met Welby over zijn wens om de beademing te staken en kwam later terug om hem daadwerkelijk te helpen. Eerst gaf hij de patiënt een lichte sedatie, daarna brak hij de beademing af. Binnen veertig minuten was Welby overleden. Cecchi: 'Uit autopsie bleek later dat

de toegediende medicatie genoeg was geweest om hem te laten inslapen, maar niet om hem te laten sterven. Daardoor was er geen sprake van euthanasie en ging de arts, die nauwkeurig had genoteerd wat hij had gedaan, vrijuit.' Want euthanasie is immers streng verboden in Italië.

Zinloos handelen

Veel publiciteit kreeg ook het overlijden van Eluana Englaro, in februari 2009. Zij was op 21-jarige leeftijd na een auto-ongeluk in een vegetatieve staat geraakt en mocht pas vijftien jaar later sterven, na een heftig juridisch touwtrekken. 'Het verschil met Welby is dat zij haar wens niet meer kon uiten', legt Cecchi uit. In haar plaats beijverde haar vader, als *tutore* (voogd), zich er jarenlang voor dat de toediening van vocht en voedsel aan zijn dochter zou worden gestaakt. Maar de rechter wilde dat verzoek niet autoriseren.

Er moest een *amministratore di sostegno* komen, een in 2004 in het leven geroepen juridische figuur die, door de burgerlijke rechter aangesteld, besluiten kan nemen in geval van wils-onbekwaamheid. Die besluiten, zo was destijds de gedachte, zouden door de grotere afstand tot de patiënt niet gekleurd kunnen zijn door eigenbelang. Ook deze persoon wilde staking van de behandeling. Cecchi: 'Maar de rechtbank erkende noch het recht van de *tutore*, noch dat van de *amministratore* om hierover te beslissen, omdat het zou gaan om *diretti personalissimi*, zeer persoonlijke rechten waarover alleen de persoon zelf mag besluiten. Weer een andere rechter ontkende dat, waarna het juridisch debat zich voortsleepte.'

Uiteindelijk volgde de rechter van cassatie een sluitende redenering, zegt Cecchi. 'De richtlijnen van artsen, stelde zij vast, verbieden medisch zinloos handelen. Daarvan is sprake als de patiënt geen baat heeft bij behandeling en diens kwaliteit van leven er niet door ver-

'Zoals wel vaker in Italië, zoeken de mensen nu zelf een oplossing voor het probleem'

Kaarsen bij het portret van Eluana Englaro, die, door eindeloos juridisch getouwtrek, vijftien jaar lang in vegetatieve toestand leefde voordat ze mocht sterven.

beeld: ANP Photo

SAMENVATTING

- Nadat een regisseur (95) eind november uit het raam sprong, is het euthanasiedebat in Italië weer opgelaaide.
- De tegenkrachten zijn groot; er ligt nog een wetsvoorstel dat zelfs het staken van zinloos medisch handelen verbiedt.
- Intussen stellen steeds meer mensen een wettelijke vertegenwoordiger aan die bij wilsonbekwaamheid besluiten voor hen kan nemen.

betert. Een vegetatieve staat is onomkeerbaar en dus niet behandelbaar. En over de kwaliteit van leven kan alleen de patiënt oordelen, en die kon dat niet meer – al getuigden familie en vrienden dat zij dit leven zeker niet gewild zou hebben. De behandeling was dus onrechtmatig en moest worden gestaakt. Englaro overleed drie dagen later.’

Wetsontwerp

Inmiddels was in de Italiaanse politiek de hel losgebroken. De regering-Berlusconi probeerde de dood van Englaro te voorkomen door op de valreep een wet te ontwerpen die het weigeren van toediening van vocht en voeding door of namens wilsonbekwame patiënten verbiedt. De wet is nooit van kracht geworden, maar is nog niet van tafel. ‘Na de dood van Englaro was er geen reden meer voor’, zegt Cecchi, ‘maar als hij onverhoopt alsnog van kracht wordt, is een ingrijpen als bij haar dus illegaal. Ook kan hij dan makkelijk worden uitgebreid tot mensen die nog wel wilsbekwaam zijn. Een zaak als die van Welby zou dan niet meer mogelijk zijn.’ Artsen – zegt Cecchi – zijn heel voorzichtig met het stopzetten van medisch zinloze behandeling, uit angst voor vervolging. ‘Maar de casussen van Welby en Englaro hebben de Italianen laten zien dat zij behandeling mogen weigeren en van een arts mogen vragen behandeling te staken of na te laten.’

Libera Uscita, de grootste Italiaanse euthanasievereniging, heeft dan ook een *testamento biologico* ontworpen, een verklaring waarin de

patiënt uiteen kan zetten welke behandeling wanneer moet worden stopgezet als hij of zij de eigen wil niet meer kan uiten. De verklaring kan in enkele steden op het stadhuis worden gedeponneerd, maar heeft geen wettelijke status en hoeft niet te worden nageleefd.

Intussen, zegt Cecchi, vragen steeds meer mensen bij de rechter om een *amministratore di sostegno*, die in een geval van wilsonbekwaamheid besluiten kan nemen op grond van een lijst met ‘wensen’ die vooraf bij de rechter moet zijn gedeponneerd. ‘Zoals wel vaker in Italië, zoeken de mensen nu zelf een oplossing voor het probleem. Maar als het wetsvoorstel alsnog wet wordt, is alles voor niets geweest, want dan mag het niet meer.’

Beweging

Cecchi: ‘Als er geen wet bestaat of als een bestaande wet in tegenspraak is met de dagelijkse praktijk, moeten de rechters in concrete situaties met oplossingen komen.’ In dat opzicht lijkt het Italië van nu op het Nederland van de jaren tachtig, toen rechters zich moesten uitspreken over het handelen van artsen die niet bang waren om, hoewel verboden, euthanasie te verlenen. De rechters legden in feite de basis voor de latere euthanasiewetgeving. Alleen gaat het in Italië nog niet over euthanasie, maar slechts over het staken van zinloos medisch handelen. Daarin zit beweging. Maar het zal nog jaren duren voordat ook in Italië een hoogbejaarde zieke man op een meer humane manier kan sterven dan door uit een raam te springen.

Eerdere berichten in MC over Welby en Englaro vindt u onder dit artikel op www.medischcontact.nl.